

بررسی اخلاقی پنهان‌کاری در روابط زناشویی با رویکرد اسلامی

حمید مریدیان*

حسین دیبا**

چکیده

از مسائل مهم در روابط زوجین پنهان‌کاری آنها از یکدیگر است که عدم وضوح ضوابط و اصول اخلاقی سبب شده، زوجین به تشخیص خود پنهان‌کاری در زندگی مشترک را توجیه کنند. هدف پژوهش حاضر ارائه معیارها و معرفی شاخص‌های اخلاقی پنهان‌کاری در زندگی مشترک زوجین است که می‌تواند از وقوع پنهان‌کاری نامطلوب و آثار و پیامدهای منفی آن جلوگیری کند و وظیفه زوجین در قبال یک زندگی اخلاقی را مشخص سازد. روش به کاررفته در این تحقیق، توصیفی - تحلیلی است و روش گردآوری داده‌ها، مبتنی بر بررسی اسناد کتابخانه‌ای است. مهم‌ترین معیارهای اخلاقی پنهان‌کاری مطلوب به دست آمده رعایت حدود اخلاقی، در نظر گرفتن مصلحت همسر، تداوم و تقویت رابطه و پایبندی به پیمان زناشویی است. بر اساس این معیارها، می‌توان شاخص‌های اخلاقی استخراج کرد که عبارتند از: عدم تجاوز از آموزه‌های اخلاقی و عدم تعارض با اصول اخلاقی، خیرخواهی و گذشت از منافع شخصی، حفظ اعتماد و صمیمیت و برقراری سازگاری، ایفای نقش همسری و وفاداری. انطباق با اصول و معیارهای اخلاقی در روابط زناشویی، پنهان‌کاری زوجین را توجیه اخلاقی کرده، پیامدهای مطلوبی به همراه خواهد داشت.

واژگان کلیدی

پنهان‌کاری، معیار اخلاقی، شاخص اخلاقی، اصول اخلاقی، روابط زناشویی.

hamim6236@gmail.com

hoseindiba@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۹۶/۱۲/۱۲

*. دانشجوی دکتری مدرسی معارف اسلامی گرایش اخلاق دانشگاه قران و حدیث.

** عضو هیئت علمی دانشگاه باقرالعلوم.

تاریخ دریافت: ۹۶/۹/۱۲

طرح مسئله

از مسائل مهمی که به تقویت یا تضعیف رابطه زوجین منجر می‌شود، پنهان‌کاری زن و شوهر از یکدیگر است که معمولاً در طول زندگی مشترک پیش می‌آید. این موضوع به دلیل نداشتن مرز مشخص باعث ایجاد اختلاف در رابطه بین زوجین می‌شود به‌گونه‌ای که گاهی به دلایلی که یکی از زوجین موجه می‌داند، امری را از دیگری پوشیده نگه می‌دارد. از سویی دیگر این دسته از مفاهیم که در حوزه اخلاق به صورت صرفاً نظری بیان می‌شود، ضروری است که به صورت مشخص و کاربردی قابل فهم شود تا برای عمل اخلاقی صحیح، گزینش و عملیاتی شود. این کار که با شاخصه‌سازی و معیاردهی قابل انجام است علاوه بر شناخت وضع موجود به سنجش کارایی اخلاقی یک رفتار منجر می‌شود که در این صورت قواعدی را برای عمل اخلاقی فراهم می‌سازد و وظیفه زوجین در قبال یک زندگی اخلاقی را مشخص می‌کند. در پژوهش حاضر به دنبال آنیم که با تبیین و ارائه معیارها و معرفی شاخص‌های اخلاقی، محدوده پنهان‌کاری در رابطه زناشویی شناسانیم. به این بیان که معیارها و معرفی شاخص‌های اخلاقی پنهان‌کاری در «زندگی زناشویی» کدام است؟ آیا پنهان‌کاری در میان زوجین به لحاظ اخلاقی، درست است یا خیر و اگر درست است، معیارها و شاخصه‌های آن چیست؟ تا با شناخت صحیح جایگاه آن، زوجین بتوانند در موقعیت‌های مختلف زندگی تصمیم صحیحی در پیش گیرند و آن را به صورت صحیح به کار بندند.

با توجه به بررسی‌های انجام شده، به نظر می‌رسد پیرامون موضوع یادشده به‌طور خاص مطالعات نظام‌مندی در حوزه اخلاق انجام نشده است. همچنین با جستجوی منابع در موضوع معیارها و شاخص‌های اخلاقی پنهان‌کاری در زندگی زناشویی مواردی یافت نشد. از آنجاکه این موضوع از منظر اخلاق خانواده به صورت جدی مورد بحث قرار نگرفته، شایسته است که این موضوع مورد تبیین و تحلیل قرار گیرد. از سویی دیگر با توجه به این که این موضوع محدود به رابطه زوجین است می‌توان مواردی در لابه‌لای بحث‌هایی یافت که مربوط به موضوعاتی از قبیل موارد زیر می‌شود: کتمان، رازداری، صداقت و عدم آن، حفظ حریم خصوصی و با این حال، منابعی به دست آمد که به بحث مورد نظر ارتباط زیادی دارد؛ مانند مقاله «تقیه عرفی لایه پنهان زندگی، مطلوب و نامطلوب»^۱ نوشته علی پژوهنده و کتاب *دروغ مصلحت آمیز: بحثی در مفهوم و گستره آن*؛ نوشته سید حسن اسلامی.

ویژگی تحقیق پیش‌رو استخراج معیارها و شاخص‌های اخلاقی در موضوع پنهان‌کاری است که در فرایند شاخص‌سازی مفاهیم به عناصر قابل مشاهده و قابل سنجش تبدیل می‌شوند. از این‌رو در این مقاله با توجه به گستردگی معیارها و شاخص‌های اخلاقی پنهان‌کاری در روابط زوجین، به بررسی مهم‌ترین آنها پرداخته می‌شود.

۱. نشریه پژوهش‌های اجتماعی اسلامی، فروردین ۱۳۹۰، شماره ۸۸ - ۸۷، ص ۲۳۰ - ۲۰۹.

مفهوم‌شناسی

الف) روابط زناشویی^۱

زندگی زناشویی همان تداوم یافتن «رابطه زناشویی» است که با پیوند بین زوجین حاصل می‌شود و تا زمانی که این پیوند بین آن‌ها برقرار است، رابطه ادامه دارد. بر این اساس «رابطه زناشویی» فرایندی است که طی آن زن و شوهر چه به صورت کلامی و چه به صورت غیرکلامی در قالب گوش دادن، مکث، حالت چهره و ... با یکدیگر به تبادل احساسات و افکار می‌پردازند (شفیعی‌سروستانی، ۱۳۹۵: ۲۴). این رابطه شامل همه تعاملات موجود میان زن و شوهر؛ مانند صحبت کردن با هم، گوش دادن به یکدیگر، درک متقابل و داشتن روحیه همکاری و همدلی با همسر، حل تعارضات و اختلافات، مدیریت مالی خردمندان، همکاری در نگهداری و تربیت فرزندان، گذاشتن وقت باکیفیت با یکدیگر و داشتن تماس جسمانی می‌شود. (نیک‌پرور، ۱۳۹۳: ۷۷)

ب) پنهان‌کاری^۲

«پنهان کاری» به طور مخفیانه کار انجام دادن را گویند. (دهخدا، ۱۳۹۰: ۱۰۲۲) این واژه پرکاربرد تعریف اصطلاحی خاصی در علوم ندارد. با توجه به این که حوزه تحقیق در این مقاله، حوزه اخلاق خانواده است و آن هم به روابط زن و مرد در «زندگی زناشویی» محدود می‌شود، باید بتوانیم پنهان کاری را متناسب با این فضا تعریف نماییم. از این رو مراد از پنهان کاری در زندگی زناشویی عبارت است از: مخفی کردن آگاهانه امری از همسر، به دلایل مختلفی که می‌تواند در عللی همچون ترس ریشه داشته باشد. در این حالت فرد بعضی چیزها را از وضعیت خصوصی گذرانده و پنهان می‌کند. (شلزینگر، ۱۳۸۵: ۱۴)

ج) معیار اخلاقی^۳

«معیار» در لغت عبارت است از: اندازه و پیمان. وسیله‌ای که بدان چیز دیگر را بسنجند و برابر کنند. (دهخدا، ۱۳۹۰: ۲۷۶۵) همچنین به نمونه یا مدل پذیرفته شده معیار، اطلاق می‌کنند. (فرهنگ، ۱۳۷۵: ۵۲۸) با توجه به این که حوزه بحث ما اخلاقی است معیار در اینجا مترادف با ملاک است و در امور غیرحسی به کار می‌رود که به معنای ضابطه وجودی تحقق آن امر یا حکم است که قوام و نظام آن چیز وابسته به معیار است. (ابن‌منظور، ۱۴۱۴: ۱۰ / ۴۹۴) از همین رو می‌توان گفت که مراد از معیارهای اخلاقی، عام‌ترین هنجارهای اخلاقی است که شامل ملاک و اصول اخلاقی هم می‌شود و گاه به صورت خاص

1. Marital Affair.
2. Secrecy.
3. Ethical criterion.

گفته شده استانداردهایی هستند که برای قضاوت در مورد این به کار می‌رود که آیا چیزی به لحاظ اخلاقی صحیح است یا نه؟

در این تحقیق مراد این نیست که براساس چه معیاری پنهان کاری صدق می‌کند، بلکه معیار کاربرد پنهان کاری مدنظر است؛ یعنی در چه موقعیت‌هایی پنهان کاری باید به کار گرفته شود. به عبارت دیگر آنچه کاربرد پنهان کاری را در یک موقعیت توجیه اخلاقی می‌کند، همان معیار اخلاقی پنهان کاری است.

د) شاخص اخلاقی^۱

«شاخص» در لغت کلمه‌ای عربی است و در اصل به معنای برآمده، بلند، مرتفع است که وسیله مشخص کردن هر موضوع است. (عمید، ۱۳۸۹: ۷۲۲) در علوم انسانی که با مفاهیم انتزاعی سروکار داریم، شاخص تبدیل کردن مفاهیم به عناصر قابل مشاهده و قابل سنجش است. شاخص‌ها، مفاهیم ذهنی و کلی را به مفاهیم عینی و کمی تبدیل نموده و تصمیم‌گیری را برای به‌کارگیری تدابیر کارآمد و اثرگذار یاری می‌رسانند. (توکلی، ۱۳۹۰: ۲۰۱)

هنگامی که از مفهوم شاخص‌های اخلاقی پنهان کاری مطلوب استفاده می‌شود، درواقع، مقصود بررسی الگوها و معیارهای ویژه‌ای است که عمل بر مبنای آن‌ها موجب می‌شود تا از بروز ناهنجاری در زندگی زناشویی پیشگیری شود. منابع استخراج شاخص‌ها و روش و چگونگی رسیدن به آن‌ها در رویکرد دینی براساس کتاب، سنت و اخلاق است که منابع استخراج شاخص شمرده می‌شود. (رجایی، ۱۳۹۴: ۳۴) در پژوهش پیش‌رو به دنبال تبیین مفهوم پنهان کاری، کشف معیارها و استخراج شاخص‌های اخلاقی آن با روش کشف و اثبات عقلی - نقلی هستیم تا بتوانیم موارد پنهان کاری ممدوح را شناسایی و جایگاه مطلوب آن را در زندگی زناشویی معرفی نماییم. برای این کار از فرایند «شاخص‌سازی»^۲ استفاده می‌کنیم که در آن پس از تعیین مفهوم موردنظر تلاش می‌شود که با تجزیه و تحلیل مفهوم، آن را به امور قابل مشاهده برگردانیم تا به نشانه‌هایی دست یابیم که به میزان کافی بر مفهوم موردنظر دلالت کند. برای رسیدن به این نشانه‌ها لازم است ابعاد، مؤلفه‌ها و معرف‌های مفهوم مورد نظر تعیین و ترکیب شوند تا به عناصر قابل مشاهده و قابل سنجش تبدیل گردند. (ساروخانی، ۱۳۸۵: ۲ / ۹۴) در این مقاله آنچه به‌عنوان شاخص اخلاقی دنبال می‌کنیم عبارت است از رفتارهایی که با کمک آن‌ها می‌توانیم موضوع اخلاقی را در موقعیت خود به کار بسته و آن را مشاهده‌پذیر و قابل ارزیابی نماییم. این رفتارها، متغیرهایی هستند که به کار بست، مشاهده و سنجش پنهان کاری منجر می‌شوند و مستند به متون و ادله دینی هستند.

1. Ethical Index.
2. Indexing.

معیارها و شاخص‌های اخلاقی پنهان کاری

الف) رعایت حدود اخلاقی

در بیان معیارهای اخلاقی یک عمل، اولین معیار مطابقت با اصول اخلاقی و رعایت و حفظ حدود آن است که به‌عنوان روحی بر کالبد همه اعمال حاکم است و در غیر این صورت خود را نقض خواهد کرد و آن عمل اخلاقی نخواهد بود. اصول اخلاقی، قواعد و راه‌کارهای کلی برگرفته از ارزش‌های اخلاقی برآمده از متن فرهنگ و هنجارهای پذیرفته شده هر جامعه است که منش‌ها و رفتارهای اخلاقی با آن‌ها انطباق می‌یابد. مهم‌ترین دلیلی که می‌تواند همسران را در روابط خود با یکدیگر دچار تنش کند، رعایت نکردن اصول اخلاقی است. اهمیت این مطلب بدان جهت است که اخلاق مجموعه‌ای از اصول و ارزش‌هایی است که رفتار انسان را تنظیم می‌نماید. (عبدالحلیم، ۱۴۱۰: ۸۵) منابع دینی اسلام توجه ویژه‌ای به اخلاق، مسائل اخلاقی و رعایت اخلاق در اندیشه و عمل دارد از آن جهت که اخلاق یکی از اجزاء سه‌گانه آموزه‌های دینی است که در پیوستگی و هماهنگی با عقاید و احکام، زمینه فعلیت یافتن رشد اخلاقی را فراهم می‌کند. مطابقت با آموزه‌های اخلاقی و حیانی بدان جهت اهمیت دارد که در نظام اخلاقی اسلام، آموزه‌های و حیانی نقش‌سازنده‌ای در رهبری صحیح غرایز، احساسات، عواطف و تزکیه و تربیت انسانی دارند (سبحانی، ۱۳۷۶: ۵) از این رو تأکید آموزه‌های و حیانی بر ضرورت رشد اخلاقی الهی و اهمیت اصول اخلاقی اسلام، ما را در دریافت و هماهنگی با نظام اخلاق دینی رهنمون می‌سازد. با پذیرفتن معیار رعایت حدود اخلاقی می‌توان شاخص‌هایی را برای آن برشمرد که مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از:

۱. عدم تجاوز از آموزه‌های اخلاقی

اولین شاخص رعایت حدود اخلاقی، عدم تجاوز از آموزه‌های اخلاقی است که در اینجا آموزه‌های ارزشی و حیانی در قالب آیات و روایات مدنظر است. به این معنا که پنهان کاری فرد با همسرش، از اصول اخلاقی اسلام که در روابط همسران بدان توصیه شده است، تجاوز نکند و در مقام عمل آن‌ها را زیر پا نگذارد. اگر عمل پنهان کاری در تضاد با آموزه‌های اخلاقی باشد و یا در مقام عمل با آن‌ها مخالفت کند، این پنهان کاری مطلوب ارزیابی نمی‌شود و پیامدهای منفی به بار می‌آورد. آموزه‌هایی مانند حفظ کرامت شخصی، حفظ آبروی خود، صداقت، پایبندی به تعهد زناشویی، پاک‌دامنی از موارد اخلاقی در روابط زوجین‌اند که مخالفت و تضاد با آن‌ها تجاوز از آموزه‌های اخلاقی به‌شمار می‌رود. بی‌اعتنائی به فضیلت‌ها و آموزه‌های اخلاق اسلامی در تعامل زوجین که بسیاری از مواقع موجب بروز ناهنجاری در روابط آن‌ها می‌شود، تجاوز از آموزه‌های اخلاقی است؛ مانند آن که شخص در مقام پنهان کاری صداقت را زیر پا

گذارد و همسر خود را فریب دهد. یا مثل کسی که با پنهان کاری خود به همسرش خیانت نماید. در این موارد شخص با پنهان کاری خود اصل صداقت و تعهد در زندگی زناشویی را زیر پا نهاده است.

۲. عدم تعارض با اصول اخلاقی

از شاخصه‌های دیگر رعایت حدود اخلاقی، عدم تعارض عمل پنهان کاری با اصول اخلاقی دیگر است. به این معنا که فرد نباید به گونه‌ای پنهان کاری کند که در مقام عمل با اصول اخلاقی دیگر در تعارض باشد و یا آن‌ها را نقض کند. مسلماً بعضی از تعارض‌های اخلاقی در روابط همسران قابل پیش‌بینی هستند و فرد برای پیشگیری از تعارض‌های اخلاقی می‌تواند از وقوع آن جلوگیری کند و با فکر، عمل مناسب را گزینش نماید.

این مطلب بدان معنا نیست که فرد در مقام عمل هیچ‌گاه دچار تعارض نمی‌شود، بلکه مسئله تعارض اخلاقی در زندگی زناشویی امری طبیعی است که در زندگی روزمره زن و شوهر با آن روبرو می‌شوند ولی بسیاری از مواقع می‌توان به گونه‌ای عمل کرد که یک عمل اخلاقی با اصول اخلاقی دیگر در تعارض نباشد و یا اگر در ظاهر تعارضی به نظر می‌رسد تعارضی ناپایداری است که به دلیل امکان ترجیح بخشیدن به یکی از طرفین قابل حل است و وظیفه اصلی در آن، انجام طرف ارجح است. (بوسلیکی، ۱۳۹۱: ۴۹) مانند جایی که فرد به دلیل جلب خوشنودی همسرش حقیقت را کتمان کند تا از ناراحتی او در امان باشد. در این گونه مواقع غالباً راه‌های متعددی وجود دارد که بدون ارتکاب خلاف اخلاقی، ما را از تعارض نجات می‌دهد. جستجو از چنین راه‌هایی وظیفه اخلاقی است که ما را در تصمیم‌گیری صحیح و ابداع و کشف گزینه مطلوب یاری می‌کنند. (فرامرزی قراملکی، ۱۳۸۳: ۳۰۳)

ب) رعایت مصلحت

مصلحت‌سنجی، معیار و اصلی کلی است که در همه تعاملات و ارتباطات همسران نقش اساسی دارد. مصلحت به معنی خیر سودمند است و مصلحت‌اندیشی یعنی در نظر گرفتن خیر، سود و سامان دادن و خیرخواهی است. (ابن‌منظور، ۱۴۱۴: ۲ / ۵۱۶) رعایت مصلحت همسر در همه ابعاد زندگی نشانه خردمندی و خودگذشتگی است. در روایتی امام علی علیه السلام می‌فرماید: «إِنَّمَا الْعَقْلُ التَّجَنُّبُ مِنَ الْإِثْمِ وَالنَّظَرُ فِي الْعَوَاقِبِ وَالْأَخْذُ بِالْحَزْمِ؛ خردمندی، همان دوری از گناه است و نگرستن در فرجام کارها و سنجیده راه رفتن است.» (تمیمی‌آمدی، ۱۳۶۶: ۵۲) پنهان کاری هنگامی موجه شمرده می‌شود که در آن مصلحت و خیر همسر موردعنايت قرار بگیرد. این اصل از آن جهت به‌عنوان معیار در زندگی مشترک زوجین قرار می‌گیرد که زوجین با به کارگیری به‌موقع آن، مانع از پیامدهای نابه‌هنجار در زندگی می‌شوند. هنگامی

که فرد دانستن و آگاهی را به مصلحت همسر خود نمی‌داند و احتمال می‌دهد موجبات ناراحتی و رنجش همسر فراهم آید، در این صورت بهترین کار مخفی کردن اموری است که ممکن است با فهمیدن آن به رابطه بین زوجین آسیبی وارد شود؛ مانند دانستن حقایق مختلفی که بر اثر اتفاقات گوناگون زندگی در شرایط غیرعادی و یا حتی شرایط عادی زندگی رخ می‌دهد که ممکن است فرد با شنیدن آن کنترل خود را از دست بدهد. در این گونه مواقع کسی مصلحت همسر خود را به خوبی در نظر می‌گیرد که گفتن آن پیش‌آمد را به موقعیت مناسبی موکول کند که شرایط گفتگو در آن مهیا شده است. از این رو از ویژگی‌های همسر عاقل در روایات دینی، تشخیص به‌موقع و اقدام متناسب با آن معرفی شده است. در روایتی امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «وَلَيْسَ الْعَاقِلُ مَنْ يَعْرِفُ الْخَيْرَ مِنَ الشَّرِّ وَلَكِنَّ الْعَاقِلَ مَنْ يَعْرِفُ خَيْرَ الشَّرِّينَ؛ عاقل آن نیست که تنها میان خوب و بد تمیز دهد، بلکه عاقل آن است که از میان بدها بهتر را بشناسد.» (مجلسی، ۱۴۰۴: ۷۵ / ۶)

با در نظر گرفتن معیار مصلحت، شاخص‌هایی که می‌توان در زندگی مشترک در نظر گرفت عبارتند از: خیرخواهی و گذشت از منافع فردی که باید در پنهان کاری‌های زن و شوهر مورد توجه قرار گیرد. در این صورت پنهان کاری مطلوب ارزیابی می‌شود.

۱. خیرخواهی

توجه به خیرخواهی دیگران، خیررسانی و کمک به آن‌هاست و زمانی به نتیجه مفید می‌رسد که شخص به آن ترتیب اثر دهد و آنچه از خیر و خوبی و سعادت معنوی و مادی برای خویش می‌خواهد برای دیگران نیز بطلبد. در روایتی امام علی علیه السلام می‌فرماید: «حَسَبُ الْمَرْءِ ... مِنْ نُصْحِهِ نَهْيَهُ عَمَّا لَا يَرْضَاهُ لِنَفْسِهِ؛ در خیرخواهی انسان همین بس ... که [دیگران را] از آنچه خود نمی‌پسندد نهی کند.» (همان: ۸۰)

خیرخواهی در این صورت براساس معیار صحیح که مبنای عقلایی دارد انجام می‌شود و شخص با سنجش و درک عقل که مورد تطابق آراء عقلا باشد، تصمیمی را عملی می‌کند. در اینجا عقل ابزار درک مصلحت است که یا با اوامر شرعی مکشوف گردیده یا عرف و عقل گویای آن هستند. (پورعبدالله، ۱۳۹۵: ۳۱) از آنجایی که در مصلحت‌اندیشی برای دیگران قصد فرد مصلحت خیر و شر را تعیین می‌کند، می‌بایست در پنهان کاری‌ای که به دلیل مصلحت‌سنجی انجام می‌شود، قصد خیرخواهی و صلاح همسر در نظر گرفته شود؛ زیرا در مصلحت‌اندیشی در نظر گرفتن خیر، سود و سامان دادن نهفته است و به تعبیر روایات دینی طبیعت مؤمن بر همین اساس سرشته شده است. «الْمُؤْمِنُ غَرِيظُهُ النَّصْحُ؛ سرشت مؤمن خیرخواهی است.» (نوری، ۱۴۰۸: ۱۲ / ۴۳۰)

بی‌تفاوتی نسبت به همسر باعث شکل‌گیری روحیه خودمحوری و خودخواهی در انسان می‌شود. این

در حالی است که در آموزه‌های دینی، انسان‌ها مخصوصاً همسران در قبال یکدیگر مسئول‌اند و تکالیفی نسبت به یکدیگر دارند. در روایات دینی فرد خیرخواه دارای ویژگی‌هایی است که متمایز از دیگران قرار می‌گیرد. در حدیثی رسول خدا ﷺ می‌فرماید: «أَمَّا عَلَامَةُ النَّاصِحِ فَأَرْبَعَةٌ يَقْضِي بِالْحَقِّ وَيُعْطِي الْحَقَّ مِنْ نَفْسِهِ وَ يُرْضِي لِلنَّاسِ مَا يُرْضَاهُ لِنَفْسِهِ وَلَا يَعْتَدِي عَلَيَّ أَحَدٍ؛ اما نشانه ناصح (و خیرخواه) چهار چیز است: به حق داوری و حکم می‌کند و خود نیز حق را مراعات می‌کند (و به حق رفتار می‌کند) و آنچه برای خود می‌پسندد، برای مردم نیز می‌پسندد؛ و بر هیچ کس تعدی (و تجاوز) روا نمی‌دارد». (ابن شعبه حرانی، ۱۴۰۴: ۲۰)

۲. گذشت از منافع شخصی

در مصلحت‌سنجی برای شریک زندگی تنها خیرخواهی کفایت نمی‌کند بلکه برای آن گاهی باید از منافع شخصی برای رسیدن به مصلحتی بالاتر گذشت. گاهی مصلحت‌سنجی نادرست است و بیشتر از آن که خیر و خوبی در نظر گرفته شود، منفعت شخصی مدنظر قرار می‌گیرد. این نوع مصلحت‌سنجی بر حقیقت منطبق نخواهد بود و کلاهی به نام منفعت بر سر مصلحت کشیده می‌شود؛ مانند خیلی از دروغ‌هایی که به نام دروغ مصلحتی در زندگی زناشویی آن‌ها را به کار می‌بریم و دلیل آن را مصلحت عنوان می‌کنیم. درحالی‌که این دروغ‌ها بیشتر از آن که مصلحتی باشند منفعتی‌اند و شخص به دلیل به خطر افتادن منافع خود یا به دست آوردن منفعت از آن‌ها استفاده می‌کند. (اسلامی، ۱۳۸۷: ۱۴۶) بنابراین رعایت مصلحت همسر به وسیله پنهان‌کاری در صورتی انجام می‌گیرد که فرد از نفع شخصی خود بگذرد. مانند جایی که فرد در شرایط ناخوشی و حال بدش از اظهار آن خودداری می‌کند یا در جایی که خواسته‌های مشروع و به حق خود را کتمان می‌دارد. چنان چه سیره اهل بیت علیهم‌السلام در زندگی مشترک این‌چنین بوده است. در احوال حضرت زهرا علیها‌السلام نقل شده است که حضرت خواسته‌های خود را از همسر مخفی می‌کردند تا او را به زحمت نیندازند و می‌فرمودند: «قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ نَهَانِي أَنْ أَسْأَلَكَ شَيْئاً فَقَالَ لَا تَسْأَلِينَ ابْنَ عَمِّكَ شَيْئاً إِنْ جَاءَكَ بِشَيْءٍ [عَفْوٍ] وَإِلَّا فَلَا تَسْأَلِيهِ؛ رسول خدا ﷺ مرا نهی کرده که از تو چیزی بخواهم و فرموده: از پسرعمویت چیزی درخواست مکن؛ اگر چیزی برای تو آورد که هیچ وگرنه از او تقاضا مکن». (مجلسی، ۱۴۰۴: ۴۳ / ۳۱)

ج) تداوم و تقویت رابطه

تداوم و تقویت رابطه را می‌توان از معیارهای اخلاقی پنهان‌کاری مطلوب دانست که فرد با هدف حفظ روابط از همسرش پنهان‌کاری می‌کند. گاهی در یک رابطه لازم است چیزهایی را از همسرمان مخفی کنیم تا آرامش، رضایت‌مندی و تحکیم در روابط فراهم گردد. آرامش حاصل از کتمان بعضی از امور منجر به موفقیت انسان در عمل می‌شود. مطرح کردن امور غیرضروری و بی‌فایده، حساسیت‌های بی‌مورد

و مشکلاتی را به وجود می‌آورد که در زندگی تأثیر منفی به جای می‌گذارد. امام علی علیه السلام در این باره می‌فرماید: «أَنْبَحُ الْأُمُورَ مَا أَحَاطَ بِهِ الْكُتْمَانُ؛ موفق‌ترین کارها، کاری است که با کتمان کامل صورت گیرد.» (تمیمی‌آمدی، ۱۳۶۶: ۳۳۴) تداوم و تقویت رابطه که به‌عنوان یک نیاز در زندگی مشترک به حساب می‌آید، زوجها را به یکدیگر نزدیک می‌کند. به عقیده ویس مردم پنج نیاز مهم دارند که فقط می‌توانند از طریق روابط نزدیک با دیگران برآورده نمایند. این نیازها عبارتند از: نیاز به صمیمیت، نیاز به همبستگی اجتماعی، نیاز به مهرورزی، نیاز به کمک، نیاز به اطمینان. (Weiss, 1969: 37)

براساس پژوهش‌هایی که توسط استرنبرگ انجام گرفته، وی سه مؤلفه مرکزی را در همه انواع روابط نزدیک نام می‌برد که با کامل شدن آنها رابطه بادوام شکل می‌گیرد. این سه جزء عشق عبارتند از صمیمیت، شور جنسی، تعهد و تصمیم. در هر رابطه‌ای افزایش و کاهش هر یک از این سه جزء می‌تواند هفت‌نوع رابطه با ویژگی‌های کیفی متفاوت به وجود بیاورد. روابطی که دربرگیرنده مساوی صمیمیت، شور جنسی و تعهد باشند، موفقیت‌آمیزترین روابط هستند که با عنوان عشق کامل و تمام‌عیار یاد می‌شود. (Sternberg, 1986: 93)

با این توضیحات می‌توان گفت توانایی‌ها و مهارت‌های ارتباطی مهم‌ترین عنصر برای تداوم یک رابطه است. این مهارت‌ها و توانایی‌ها فرد را قادر می‌سازد تا با انتظارات و مشکلات در روابط بین‌فردی به خوبی روبرو شود. این مهارت‌ها و توانایی‌ها که به‌عنوان شاخصه در تداوم و تقویت رابطه زن و شوهر محسوب می‌شود عبارتند از: حفظ صمیمیت و اعتماد و برقراری مدارا و سازگاری در رابطه که از مهم‌ترین شاخص‌های تقویت و تداوم رابطه همسران است که به توضیح آن‌ها می‌پردازیم.

۱. حفظ اعتماد

اعتماد شرط اصلی نزدیک شدن همسران به یکدیگر است که حفظ آن به پذیرفته شدن و احترام آن‌ها به یکدیگر می‌افزاید. پذیرش مسائل خصوصی بین همسران از قبیل علایق، ترس‌ها، امیدها و دل‌بستگی نیاز به اعتماد متقابل دارد. حفظ اعتماد از ایجاد سوءظن و تشویش خاطر جلوگیری می‌کند و منطقه امنی را برای زوجین مهیا می‌سازد. (اکبری، ۱۳۹۵: ۱۸۹) گاهی برای حفظ اعتماد لازم است از گفتارها و کارهایی که سبب ایجاد بدبینی در روابط زوجین می‌شود، پرهیز کرد؛ زیرا همبستگی در زندگی مشترک معلول اعتماد متقابل زن و مرد نسبت به یکدیگر است. امام علی علیه السلام می‌فرماید: «مَنْ وَصَّحَ نَفْسَهُ مَوَاضِعَ التُّهْمَةِ فَلَا يَلُومَنَّ مَنْ أَسَاءَ بِهِ الظَّنُّ؛ هر کس با دست خویش، خودش را در معرض آبروریزی و سیل تهمت و سخنان دیگران قرار دهد، دیگران را سرزنش نکند که چرا زمینه سوءظن دیگران را فراهم کرده است.» (شریف‌الرضی، ۱۴۱۴: ۵۰۰) این اعتماد در سایه عناصر و مؤلفه‌هایی در احساس، گفتار، رفتار و عمل به

دست می‌آید که با به کارگیری آنها می‌توان به اعتماد در زندگی مشترک دست یافت. عناصری چون خودنگهداری و مدارا، رازداری، حسن‌ظن، همکاری و رضایت عاطفی نقش اساسی در حفظ اعتماد به همسر دارد. براساس تحقیقات انجام‌شده، زوج‌هایی که سطح اعتماد بیشتری دارند به‌طور مداوم احساسات مثبت خود را نسبت به یکدیگر ابراز می‌کنند و این احساس اعتماد یکی از ویژگی‌های اصلی در کیفیت زندگی همسران است. (خندان دل و کاویان فر، ۱۳۹۴: ۲۶) در سطح بالای ارتباط که از آن تعبیر به ارتباط ناب می‌شود، اعتماد متقابل نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌گیری ارتباط ناب دارد و به نوبه خود رابطه‌ای نزدیک با صمیمیت و خودمانی شدن را داراست. (عنایت، ۱۳۹۴: ۱۲۲) نبود اعتماد در روابط زناشویی، تعاملات صمیمی و احساس امنیت را به تباهی می‌کشد و سطوح بالاتر اعتماد موجب افزایش میزان تعهد در روابط زناشویی می‌شود. (zare'i, 2011: 53) بنابراین حفظ اعتماد، تداوم و حفظ رابطه را به دنبال دارد و زن و مرد هنگامی می‌توانند رابطه خود را تقویت کنند که اعتماد به یکدیگر را حفظ نمایند.

۲. حفظ صمیمیت

حفظ صمیمیت در روابط زوجین از شاخص‌هایی است که می‌توان به وسیله آن روابط زن و مرد را مورد سنجش قرار داد. اگر پنهان‌کاری سبب کم‌رنگ شدن صمیمیت و یا از بین رفتن آن شود نامطلوب ارزیابی می‌شود؛ بنابراین پنهان‌کاری درجایی اخلاقی به نظر می‌رسد که مانع صمیمیت میان همسران نشود، بلکه آن را افزایش دهد؛ مانند جایی که فرد ارتباط صمیمی خود را با یکی از بستگان که همسرش به او حساسیت دارد، کتمان می‌کند و در غیر حضورش با او ارتباط برقرار می‌کند. امیرالمؤمنین علیه السلام در این رابطه می‌فرمایند: «لا تتکلّم تکلم اذا لم تجد للكلام موقعا؛ نباید بدون سنجیدن موقعیت‌ها برای سخن با همسر سخن بگویی». (تمیمی‌آمدی، ۱۳۶۶: ۲۱۳)

صمیمیت به معنی محبت بین همسران، ابراز آن نسبت به یکدیگر، توجه عمیق به افکار و احساسات یکدیگر و درک و پذیرش آنها است که به واسطه ارتباط عاطفی به وجود می‌آید. (باگاروزی، ۱۳۸۵: ۱۴) شنیدن عبارات محبت‌آمیز از نیازهای جدی زوجین است. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «أَبَدَ الْمَوَدَّةَ لِمَنْ وَادَّكَ تَكُنْ أَثْبَتَ؛ دوستی خود را نسبت به آن که تو را دوست دارد، اظهار کن تا [این دوستی] استوارتر شود». (پاینده، ۱۳۸۲: ۱۵۷)

تعامل و ارتباط مثبت شفاف و کارآمد بین زوجین و سرمایه‌گذاری برای چنین ارتباطی سبب تقویت صمیمیت می‌شود. در روابط زناشویی پیام‌رسانی و ارتباط ناکارآمد مانند پیام‌رسانی و ارتباط غیرمستقیم، مبهم، ناقص، تحریف‌شده، نامناسب و ناهمخوان شاخص نظام خانوادگی بدکار معرفی می‌شود. در همین زمینه، ستبر معتقد است که در روابط زناشویی مشکلات ارتباطی زمانی به وجود می‌آید که پیام فرستاده شده از

سوی همسر با پیام دریافت شده از طرف مقابل متفاوت باشد و این تفاوت به دلیل پنهان و مبهم بودن پیام است. هر دو شکل این پیام‌ها اثر تباہ‌کننده‌ای بر صمیمیت زوجین دارند (ستیر، ۱۳۸۰: ۵۲) برای ایجاد صمیمیت باید نقطه مقابل با پنهان کاری نامطلوب را در نظر گرفت؛ یعنی در مقابل مخفی کردن احساسات مثبت، عواطف سازنده و نیازهای واقعی به ابراز آن‌ها از طریق راه‌های ایجاد صمیمیت پرداخت. از جمله راه‌های ایجاد صمیمیت گفتگو با یکدیگر، گوش دادن به یکدیگر، زمانی را به همدیگر اختصاص دادن، با همدیگر صریح و صادق بودن و به یکدیگر اعتماد داشتن است. (Strong, 2007: 151) از سوی دیگر رفتارهای دوستانه و مهربانانه، گذشتن از خواسته‌ها، نیازها و لذات شخصی باعث افزایش صمیمیت می‌شوند.

۳. برقراری سازگاری

برقراری سازگاری، تعامل باوجود اختلافات و سلیقه‌هایی است که زوجین می‌کوشند بدون تعارض، تمام توانایی خود را جهت زندگی هماهنگ با یکدیگر مصرف دارند. ظرفیت سازگار شدن با مشکلات و توانایی حل آنها از وظایف اخلاقی برای برقراری سازگاری است که همسران در زندگی مشترک می‌بایست زمینه‌های بروز تنش و نزاع در ارتباط با همسر خود را خاموش کنند یا به حداقل برسانند. (Madathil & Benschhoff, 2008: 16) با پنهان کاری مطلوب می‌توان از بروز ناسازگاری بین همسران جلوگیری کرد و ارتباط خود با همسر را براساس صلح، آشتی و همنوایی قرار داد. بر این اساس می‌توان پنهان کاری مطلوب را با برقراری سازگاری بین همسران سنجید؛ یعنی درجایی پنهان کاری در زندگی مشترک صحیح است که به تقویت روابط همسران منجر شود و این تعادل در روابط با میزان سازگاری بین همسران قابل اندازه‌گیری است.

صبر، سکوت و پرهیز از مجادله در مواقع عصبانیت و ناراحتی، از راهکارهای مؤثر در ایجاد سازگاری است. از امام جواد علیه السلام نقل شده که فرمودند: «إِظْهَارُ الشَّيْءِ قَبْلَ أَنْ يَسْتَحْكَمَ مَفْسَدَةٌ لَهُ؛ آشکار کردن هر چیزی پیش از استحکام یافتن، سبب خرابی آن خواهد بود». (ابن شعبه حرانی، ۱۴۰۴: ۴۵۷)

ج) پایبندی به پیمان زناشویی

کسی که به دلایلی از همسر خود مسائلی را مخفی می‌دارد، نباید به تعهد و پیمان زناشویی که براساس آن زندگی خود را شروع کرده آسیبی برساند، بلکه پنهان کاری او می‌بایست در جهت تقویت تعهد و حفظ پیمان زناشویی باشد. به عبارتی هنگامی پنهان کاری فرد مطلوب ارزیابی می‌شود که منجر به حفظ تعهد و تحکیم در رابطه زوجین شود؛ بنابراین درجایی که پنهان کاری به قصد فریب یا خیانت از جانب هر یک از زوجین صورت می‌گیرد، مانند ارتباط با شخص نامحرم، پیمان زناشویی زیر پا گذاشته شده است. تعهد

به زندگی زناشویی است که باعث می‌شود زن و شوهر با در نظر گرفتن مصالح لازم، ملزم به رعایت اخلاق در زندگی شوند و در حق یکدیگر کوتاهی نکنند.

نقش تعهد در زندگانی مشترک بدان جهت اهمیت دارد که تعهد زناشویی از ارکان اساسی هر زندگی به‌شمار می‌آید بدین جهت که قوی‌ترین و پایدارترین عامل پیش‌بینی کیفیت و ثبات رابطه زناشویی است؛ که زوجین در جهت حفظ، تقویت و همبستگی اتحادشان گام برمی‌دارند. (مهرآور مؤمنی، ۱۳۹۳: ۱۵) از این‌رو اگر به دلایلی پنهان‌کاری از جانب یکی از زوجین صورت گیرد می‌بایست در جهت حفظ و تقویت عهد و پیمان زناشویی آن‌ها باشد. تعهد به پیمان زناشویی به رابطه همسران هدفمندی می‌بخشد؛ از این‌رو هر آنچه موجب دوری آن‌ها از یکدیگر می‌شود برخلاف هدف مشترک آن‌هاست. در حقیقت فرد زمانی که می‌خواهد امری را از همسر خویش مخفی بدارد اگر تعهد زناشویی را معیار قرار دهد به خود اجازه نمی‌دهد که از همسر خود مسائلی را که به رابطه آن‌ها آسیب وارد می‌کند، پنهان نماید؛ زیرا این کار را نوعی خیانت و فریب به حساب می‌آورد که برخلاف تعهد و پیمان زناشویی است.

قرآن کریم در اهمیت پیمان زناشویی، میثاق همسری را از استوارترین و ارزشمندترین پیمان‌های بشری معرفی می‌کند و از آن با عبارت «میثاق غلیظ»^۱ یاد می‌کند که منظور از آن زندگی مبتنی بر وثوق و اطمینان است. توصیف میثاق به غلیظ مشخص می‌سازد که عقد ازدواج، جایگاه بلندی دارد. (آل الرسول، ۱۳۹۱: ۱۸) در روایات دینی به نقش ایمان در پایبندی به زندگی و تعهدات همسران به‌عنوان یکی از عوامل استحکام رابطه زناشویی اشاره شده است، از آن جهت که افراد متدین صاحب مروت‌اند و هیچ‌گاه ظلمی به همسر خود روا نمی‌دارند. امام علی علیه السلام در پاسخ به سؤال درباره مروت و مردانگی فرمودند: «لَا تَفْعَلْ شَيْئًا فِي السِّرِّ تَسْتَحِي مِنْهُ فِي الْعَلَانِيَةِ؛ اینکه در نهان، کاری نکنی که آشکارا از انجام آن شرم داشته باشی». (ابن شعبه حرانی، ۱۴۰۴: ۲۲۳)

بنابراین تعهد در زندگی زناشویی یعنی متعهد شدن نسبت به پذیرفتن مسئولیت‌ها و وفاداری به عهد و پیمانی است که زن و شوهر در آغاز زندگی با یکدیگر می‌بندند؛ تعهداتی که عمل به آن‌ها می‌تواند ضامن پایداری و دوام زندگی مشترک شود و ایمان الهی در آن نقش اساسی دارد. به همین جهت با نظر به پایبندی همسران به پیمان زناشویی، می‌توان از وفاداری و ایفای نقش همسران در جهت انجام وظایف و مسئولیت‌ها در زندگی، به‌عنوان دو شاخصه مهم نام برد که به توضیح آن‌ها می‌پردازیم.

۱. ایفای نقش همسری

تعهد در زندگی زناشویی عهد و پیمانی است بین زن و مرد که ثبات و پایداری زندگی مشترک را

۱. وَأَخَذَنَ مِنْكُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا. (نساء / ۲۱)

تضمین می‌کند. پایبندی به عهد و پیمان زناشویی و حفظ پیوند زندگی مشترک، حیاتی‌ترین مسئولیت همسران است. براساس قابلیت‌های وجودی و توانمندی‌های منحصر به زن و مرد، مسئولیت‌های آن‌ها در زندگی مشترک متفاوت است. خداوند متعال براساس حکمت و مصلحت و نیز ویژگی‌های زن و مرد، مسئولیت‌هایی را بر عهده آنان گذاشته است که دلیل بر سلطه ناروای یکی بر دیگری نیست. بلکه اقتضای توازن و تلازم حق و تکلیف، فلسفه وجود این تفاوت‌ها است؛ از این رو خدای متعال در کتاب وحی می‌فرماید: «وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبْنَا لِلنِّسَاءِ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبْنَ وَاسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا؛ و آنچه را خدا به سبب آن، برخی از شما را بر برخی [دیگر] برتری داده، آرزو نکنید. برای مردان از آنچه کسب کرده‌اند، بهره‌ای است و برای زنان [نیز] از آنچه کسب کرده‌اند، بهره‌ای است؛ و خدا را از [ناحیه بخشش و] فضلش درخواست کنید، که خدا به هر چیز داناست». (نساء / ۳۲)

رازداری زن و شوهر در زندگی مشترک عامل مؤثر در پایداری و پاسداری خانواده است. رازداری حفظ اسرار و پنهان داشتن مسائل خصوصی است که دیگران نباید از آن اطلاع حاصل نمایند. قرآن کریم یکی از ویژگی‌های زنان درستکار را رازداری معرفی می‌کند. «فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ؛ و زنان شایسته فرمان بردارانی فروتنند، که به پاس آنچه خدا [برای آنان] حفظ کرده، در غیاب [همسر خود، اسرار و حقوق او را] نگه‌بانند.» (نساء / ۳۴) همان‌گونه که خدا حقوق آنان را حفظ کرده است. اهمیت رازداری در زندگی زناشویی به این برمی‌گردد که زوجین روابط نزدیکی با یکدیگر دارند. صمیمیت مطلوب همسران اقتضا می‌کند که هریک از آنان حافظ اسرار همسر خود و مسائل خانوادگی باشد؛ چرا که خداوند زن و شوهر را لباس یکدیگر معرفی کرده است: «هُنَّ لِيَابِسُ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِيَابِسُ لَهُنَّ؛ آنان لباسی برای شما، و شما لباسی برای آنان هستید.» (بقره / ۱۸۷) لباس پوشاننده عیوب و زینت‌دهنده بدن است و همان‌گونه که لباس بدون حائل و واسطه به بدن می‌چسبند، همسران نیز باید دیگران را در روابط خود راه ندهند و محرم اسرار یکدیگر باشند.

در برابر رازداری، برخی خانواده‌ها خودافشاگری را به‌عنوان یک رویه در زندگی خود جای داده‌اند و هر آنچه را در ارتباط با همسرشان سپری کرده‌اند فاش می‌سازند. این رویه به مرور زمان روابط زوجین را دچار آسیب‌هایی می‌کند و موجب سلب اعتماد در روابط می‌شود.

۲. وفاداری

وفاداری زناشویی به معنی التزام در پیمان زناشویی و پایداری در همبستگی عاطفی و جنسی است (نقیبی و زمانی، ۱۳۹۰: ۹) که در مقابل جفا، غدر و خیانت قرار می‌گیرد. از آنجا که کلمه وفا بر اتمام و اكمال

دلالت دارد، مقصود از وفاداری، اجرای کامل تعهد و تحقق کامل و تام هر عهد و پیمان است (مصطفوی، ۱۳۶۰: ۱۶۱) که بدون کم و کاست و مطابق وعده انجام شود. (راغب اصفهانی، ۱۴۱۶: ۴۷۲) پیمان زناشویی هم، عهدی است بین زن و مرد که در آن زوجین پایبند به ملزوماتی می‌شوند که رعایت آن‌ها وفاداری به پیمان زناشویی است. وفاداری زوجین در زندگی مشترک دارای عناصری است که به دو بخش ظاهری و باطنی قابل تقسیم است. در سطح باطنی وفاداری، پارسایی ذهنی در روابط زناشویی است بدین صورت که مرد و زن در رابطه با یکدیگر، صورت بیگانه دیگری را تصور نکنند. تصور کردن شخص بیگانه در زمان هم‌آغوشی و رابطه جنسی، تمایل مرد به تماشای فیلم‌های سکسی در حین رابطه برخلاف وفاداری است که در روایات دینی به شدت از آن نهی شده است، به گونه‌ای که تصور خیالی با دیگران نوعی زنا می‌شود که اثر منفی بر رابطه می‌گذارد و قسمتی از ادراکات شهوانی و احساس‌های لذت‌بخش از طرف مقابل دریافت و پرداخت نمی‌شود. (پاک نژاد، ۱۳۶۷: ۱۱۱) در بخش ظاهری، وفاداری پاک‌نگری و پاک‌دامنی است که انسان را از شهوات و پلیدی‌های نفسانی حفظ می‌دارد به گونه‌ای که هیچ‌گاه همسر به خود اجازه نمی‌دهد بیگانه‌ای به حریم آن‌ها راه یابد. اهمیت این موضوع به اندازه‌ای است که قرآن و روایات دینی به صورت فراوان به مرد و زن توصیه به عفت و پارسایی در نگاه، صحبت، گوش کردن و راه رفتن می‌کنند. قرآن مجید در سوره نور به زنان و مردان بایمان سفارش به پارسایی چشم و عفت مؤمنانه می‌کند.^۱

نتیجه

با بررسی معیارها و شاخص‌های اخلاقی پنهان‌کاری در روابط زوجین به مواردی دست یافتیم که مطابقت با آن‌ها، پنهان‌کاری همسران در زندگی زناشویی مطلوب ارزیابی می‌شود. با این بیان گاهی پنهان‌کاری، منجر به حفظ تداوم و تحکیم رابطه می‌شود و موجبات رشد و سلامتی روح و روان همسران را به همراه دارد. براساس سؤال تحقیق، پنهان‌کاری در زندگی همسران نه به شکل مطلق مذموم است و نه به شکل ممدوح، بلکه اطلاق ذم و مدح بنا بر جهتی است که در آن وجود دارد. انطباق با اصول و معیارهای اخلاقی در روابط زناشویی، پنهان‌کاری زوجین را فضیلتی اخلاقی می‌سازد و پیامدهای مطلوبی به همراه دارد که مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از حفظ و تحکیم رابطه، حساسیت‌زدایی، جلوگیری از برخوردهای ناخوشایند، آرامش و رضایت، اصلاح و تربیت و عدم دخالت دیگران.

۱. قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ * وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا. (نور / ۳۱ - ۳۰)

تبيين معيار و شاخص‌های اخلاقی، وظیفه زوجین در قبال یک زندگی اخلاقی را مشخص می‌کند و با توصیف وضعیت و آسیب‌شناسی رابطه همسران، دستیابی به وضعیت مطلوب را هموار می‌سازد. همچنین با ارائه معیارها و شاخص‌ها، می‌توانیم موضوع اخلاقی را در موقعیت خود به کار بسته و آن را مشاهده‌پذیر و قابل ارزیابی نماییم. این رفتارها، متغیرهایی هستند که به کار بست، مشاهده و سنجش پنهان کاری منجر می‌شوند و مستند به متون و ادله دینی است.

ویژگی‌های تحقیق پیش‌رو و تفاوت آن با سایر کارهایی که انجام شده این است که اگرچه در موضوع استخراج معیارها و شاخص‌ها در علوم انسانی کارهایی انجام شده است ولی در حوزه اخلاق کار جدی صورت نگرفته است. البته عناوینی وجود دارد که با موضوع معیارها و شاخص‌ها به بررسی موضوعی اخلاقی پرداخته است؛ اما به فرایند استخراج معیار و شاخص‌سازی توجهی نشده است که در این تحقیق به آن عنایت شد. همچنین درباره موضوع پنهان کاری در رابطه زوجین مطالبی در کتاب‌های مختلف اخلاقی، ارتباطات و روانشناسی وجود دارد که بیشتر به‌عنوان یک مشکل و آسیب در رابطه زوجین مطرح شده که در این تحقیق نه‌تنها از منظر آسیب‌شناسی بلکه به ارائه راه‌کار و معیار و شاخص‌های اخلاقی آن در روابط زوجین پرداخته شد.

نبود منابعی که به‌طور مستقل به موضوع پنهان کاری پرداخته شده باشند سبب آن شده که کمتر به این موضوع شایع در روابط زوجین توجه شود؛ از این‌رو به دلیل وسیع بودن دامنه و مصادیق زیاد آن در زندگی زوجین کار بررسی این موضوع دشوار است. از نتایج علمی و عملی تحقیق انجام شده می‌توان به استفاده کاربردی در مراکز پژوهشی مربوط به مسائل و موضوعات همسران و حوزه‌های مرتبط با آن اشاره کرد که به کار بستن آن‌ها در زندگی همسران و استفاده آن در مراکز مشاوره برای برگزیدن راهکار مناسب در مشکلات و اختلافات زوجین راهگشا خواهد بود.

منابع و مأخذ

۱. قرآن کریم.
۲. نهج‌البلاغه (للصبحی صالح)، شریف رضی، محمد بن حسین، ۱۴۱۴، قم، هجرت.
۳. آل رسول، سوسن، ۱۳۹۱، «اخلاق وفاداری همسران و شاخصه‌های ارزشی آن در اسلام»، ش ۱۶، سال چهارم، زن و مطالعات خانواده، ۲۹ - ۱۳.
۴. ابن شعبه حرانی، حسن بن علی، ۱۴۰۴، تحف‌العقول، قم، جامعه مدرسین.
۵. ابن منظور، محمد بن مکرم، ۱۴۱۴، لسان‌العرب، بیروت، دار صادر.

۶. اسلامی، حسن، ۱۳۸۷، *دروغ مصلحت‌آمیز*، قم، بوستان کتاب.
۷. اکبری، رضا، ۱۳۹۵، *جامعه‌شناسی خانواده و آسیب‌های نوپدید آن*، تهران، آوای نور.
۸. باگارووی، دنیس، ۱۳۸۵، *افزایش صمیمیت در ازدواج*، ترجمه حمید آتش‌پور، اصفهان، دانشگاه آزاد اسلامی خوراسگان.
۹. بوسلیکی، حسن، ۱۳۹۱، *تعارض اخلاقی و دانش اصول فقه*، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
۱۰. پاک‌نژاد، رضا، ۱۳۶۷، *روش شوهرداری در اسلام*، تهران، صبا.
۱۱. پاینده، ابوالقاسم، ۱۳۸۲، *نهج‌الفصاحه*، تهران، دنیای دانش.
۱۲. پورعبدالله، کبری، ۱۳۹۵، *قاعده مصلحت در مقررات خانواده*، تهران، دادگستر.
۱۳. تمیمی‌آمدی، عبدالواحد بن محمد، ۱۳۶۶، *تصنیف غررالحکم و درر الکلم*، قم، دفتر تبلیغات.
۱۴. توکلی، عبدالله، ۱۳۹۰، «سنجش فساد اداری: درآمدی بر تبیین الزامات روش‌شناختی طراحی شاخص ملی»، ش ۶۹، سال ۱۷، *فصلنامه علمی - پژوهشی روش‌شناسی علوم انسانی*، ۲۱۶ - ۱۹۳.
۱۵. خندان دل، سحر و حسین کاویان‌فر، ۱۳۹۴، «نقش اعتماد در روابط بین‌فردی و تاب‌آور خانواده در رضایت زناشویی زوج‌های شاغل»، ش ۱، *دوفصلنامه آسیب‌شناسی مشاوره و غنی‌سازی خانواده*، ۳۱ - ۱۴.
۱۶. دهخدا، علی‌اکبر، ۱۳۹۰، *فرهنگ متوسطه دهخدا*، ج ۲، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
۱۷. راغب اصفهانی، ابوالقاسم حسین بن محمد، ۱۴۱۶، *مفردات الفاظ قرآن*، بیروت، دارالقلم.
۱۸. رجایی، سید محمد کاظم و همکاران، ۱۳۹۴، *درآمدی بر شاخص‌های اقتصادی*، قم، انتشارات مؤسسه امام خمینی.
۱۹. ساروخانی، باقر، ۱۳۸۵، *روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی*، ج ۲، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
۲۰. سبحانی، جعفر، ۱۳۷۶، *نظام اخلاقی اسلام*، قم، مؤسسه امام صادق علیه السلام، چ چهارم.
۲۱. ستیر، ویرجینیا، ۱۳۸۰، *آدم‌سازی در روان‌شناسی خانواده*، ترجمه بهروز بیرشک، تهران، رشد.
۲۲. شفیع‌سروستانی، ابراهیم، ۱۳۹۵، *سلامت جنسی در جامعه اسلامی*، (سلامت جنسی؛ چپستی، چرایی و چگونگی)، ج ۱، قم، اداره کل پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما.
۲۳. شلزی‌نگر، لوزا، ۱۳۸۵، ۱۰ *کاری که زندگی زناشویی را خراب می‌کند*، ترجمه محمد گذرآبادی، رسا، تهران.
۲۴. عبدالحلیم، محمود، ۱۴۱۰، *فقه الدعوة الی الله*، بیروت، بی‌تا.

۲۵. عمید، حسن، ۱۳۸۹، فرهنگ فارسی عمید، تهران، عتروت.
۲۶. عنایت، حلیمه، ۱۳۹۴، «بررسی عوامل فرهنگی مرتبط با میزان اعتماد به همسر در بین زنان و مردان متأهل شهر اصفهان»، ش اول، سال ۶، بهار، فصلنامه علمی پژوهشی زن و جامعه، ۱۴۰ - ۱۲۱.
۲۷. فرامرزی قراملکی، احد، ۱۳۸۳، اخلاق حرفه‌ای، قم، معجون.
۲۸. فرهنگ، منوچهر، ۱۳۷۵، فرهنگ فشرده علوم اقتصادی، فارسی انگلیسی، تهران، نشر سپید.
۲۹. مجلسی، محمدباقر، ۱۴۰۴ ق، بحار الأنوار، بیروت، دار احیاء التراث العربی.
۳۰. مصطفوی، حسن، ۱۳۶۰، التحقیق فی کلمات القرآن الکریم، تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب.
۳۱. مهر آور مؤمنی، جاوید، ۱۳۹۳، روابط فرا زناشویی: علل، پیامدها، نظریه و درمان، تهران، شباهنگ.
۳۲. نقیبی، ابوالقاسم زری زمانی، ۱۳۹۰، «نقش وفاداری در اعتماد آفرینی و راهبردهای توسعه آن در نهاد خانواده با رویکرد به آیات و روایات»، ش ۵۲، سال سیزدهم، مطالعات راهبردی زنان.
۳۳. نوری، حسین بن محمد تقی، ۱۴۰۸، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، قم، مؤسسه آل البیت علیه السلام.
۳۴. نیک پرور، فاطمه، ۱۳۹۳، «رابطه جنسی فراتر از نزدیکی جسمی: اهمیت رابطه جنسی در زندگی زناشویی»، ش ۸۱، سال هفتم، تهران، سپیده دانایی.
35. Madathil, J. & Benschhoff, J. M., 2008, "Importance of marital characteristics and marital satisfaction: A comparison of Asian Indians in arranged marriages and Americans in marriages of choice", *Family Journal*, 16, 222-230.
36. Sternberg, R.J, 1986, "A triangular theory of love", *Psychological Review*, 93, 119-135
37. Strong, Bryan, Christine De Vault, 2007, *The Marriage And Family Experience Intimate Relationship In A Changing*.
38. Weiss, R.S, 1969, *The fund of sociability*, Transaction, 7, 36-43
39. Zarei, Salman, Farahbakhsh, Kyumars & Esmaeili, M asumeh, 2011, "Determination of the distinctive contribution, trust, shame and guilt in predicting marital adjustment", *Knowledge and Research in Applied Psychology*, Vol. 12, No. 3 (row 45), pp. 51-63.

